

Ergenlerde Sosyal Medya Bağımlılığı ve Anne-Baba Ergen İlişkisi

Mehmet Bilgin ¹, İrem Şahin ², Ahmet Togay ³

Öz

Bu araştırmanın amacı sosyal medya bağımlılığı ile anne-baba ergen ilişkisi arasındaki ilişkiyi incelemektir. Araştırmaya 583 ergen (365 kadın, 218 erkek) katılmıştır. Araştırmada Sosyal Medya Bağımlılığı Ölçeği (SMDS) ile Anne-Baba Ergen İlişki Envanteri (PARQ) kullanılmıştır. Anne-baba ergen ilişkisinin sosyal medya bağımlılığını yordayıp yordamadığını test etmek için standart ve aşamalı çoklu regresyon analizi yapılmıştır. Araştırma sonucunda ergen ile anne-baba arasındaki ilişkinin sosyal medya bağımlılığını yordadığı saptanmıştır. Aile içindeki genel stres, anneye yaşanan okul çatışması, ebeveynlerin kendi aralarındaki çatışmadan dolayı ergeni kendi tarafına çekme çabaları sonucunda ergenin ortada kalması durumu ve mükemmeliyetçilik bilişsel hatası değişkenlerinin sosyal medya bağımlılığını anlamlı olarak yordadığı belirlenmiştir. Sonuç olarak ailede genel stres düzeyi arttıkça, ergenin özellikle annesiyle okulla ilgili çatışma düzeyi yükseldikçe, ebeveynler arasında var olan çatışmadan dolayı anne ve babanın ergeni kendi tarafına çekme çabaları arttıkça ve ergenin mükemmeliyetçilik bilişsel hata düzeyi yükseldikçe ergenin sosyal medya bağımlılığı düzeyinin arttığı söylenebilir. Ruh sağlığı çalışanları; aile içindeki genel stres, ergenin ebeveynleriyle yaşadığı çatışmalar ve anne-babanın ergenden beklentilerine (mükemmel olma, ergeni kendi tarafına çekme gibi) müdahalede bulunarak ergenin sosyal medya bağımlılığı gelişmesini önleyebilirler.

Anahtar Kelimeler

Sosyal medya
Sosyal medya bağımlılığı
Ergen
Anne-baba ilişkisi
Aile yapısı

Makale Hakkında

Gönderim Tarihi: 01.10.2018

Kabul Tarihi: 20.11.2019

Elektronik Yayın Tarihi: 04.04.2020

DOI: 10.15390/EB.2020.8202

¹ Çukurova Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Psikolojik Danışma ve Rehberlik Bölümü, Türkiye, mbilgin@cu.edu.tr

² Çukurova Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Psikolojik Danışma ve Rehberlik Bölümü, Türkiye, sahin.irem@gmail.com

³ Çukurova Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Psikolojik Danışma ve Rehberlik Bölümü, Türkiye, togaypdr09@gmail.com

Giriş

Günümüzde internet sosyalleşmenin en güçlü araçlarından biri haline gelmiştir (Douglas vd., 2008). Kişilerarası ilişkiler bilişim teknolojileri üzerinden gerçekleşmektedir (Bargh ve McKenna, 2004). İnsanların interneti daha çok sosyal amaçlı kullandığı görülmektedir (Kwon ve Wen, 2010). İnternet kullanım amaçlarına göre ilk sırada %84.1 ile sosyal ağlar gelmektedir (Türkiye İstatistik Kurumu, 2018). Günümüzde toplumun geneli tarafından büyük bir kullanım oranına kavuşan sosyal ağlar, iletişim alışkanlıklarını ve buna bağlı olarak yaşam tarzını değiştirir hale gelmiştir (Akyazı ve Tutgun-Ünal, 2013). Bu değişim özellikle de ergenlik dönemindeki gençler de daha fazla gözlemlenmektedir. İnternete erişim olanaklarının artması ve teknolojik cihazlardaki (bilgisayar, tablet, akıllı telefon gibi) hızlı değişimlerle birlikte internet ve sosyal medya kullanımının ergenlerde hızla yaygınlaştığı görülmektedir. Örneğin, Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu (2017) tarafından yayınlanan bir rapora göre, yaş gruplarına göre internete en çok bağlanan bireyler 15-24 yaş grubunda yer alan gençlerdir ve tüm dünyadaki internet kullanıcılarının da yaklaşık üçte birini on sekiz yaşından küçük çocuklar ve ergenlerin oluşturduğu belirtilmektedir. 2015 yılında yapılan bir araştırmaya göre ise, OECD ülkelerinde yaşayan 15 yaşındaki bir ergenin, haftada ortalama 29 saatini internette geçirdiği, belirlenmiştir (Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü [OECD], 2018). Bu verilere bakıldığında internet ve sosyal medya kullanımının ergenlik dönemindeki gençlerin yaşamında önemli bir yere sahip olduğu söylenebilir.

Ergenlik, biyolojik, bilişsel ve sosyal gelişim açısından önemli değişikliklerin meydana geldiği bir dönemdir. Bu dönem kişilik gelişimi (Erikson, 1950, 1968; Kroger, 2004) ve akran ilişkilerinin yeniden gözden geçirilmesi açısından önemli bir dönemdir (Kroger, 2004). Ergenler için sosyal ilişkilerde ailelerden çok akranları ön plandadır, arkadaşlık ilişkisine ve grup etkinliklerine değer verirler. Bu onların kişilik gelişimlerine katkı sağlar (Brown ve Larson, 2009; Cotterell, 2013). Bilişim teknolojilerindeki gelişmelerle birlikte ergenlerin sosyalleşme biçimleri de değişmeye başlamıştır. Bu konuda özellikle çevrimiçi sosyal medya uygulamalarının önemli bir rolü vardır. Bununla ilgili olarak Dikme (2013) gençlerin %95'inin sosyal ağ hesaplarının bulunduğunu, bunların %82.5'inin çevrimiçi sohbet etmek için sosyal ağları kullandıklarını ifade etmektedir. Benzer şekilde Armağan (2013) yaptığı araştırmada gençlerin %96.8'inin sosyal ağ hesapları bulunduğunu ve bu ergenlerin %71'inin çevrimiçi sosyal ağlarda günlük 1-5 saat aralığında zaman geçirdiğini ortaya koymuştur. Ergenlerin sosyal ağları öncelikli olarak "sosyal çevre edinme/sosyalleşme" için kullandıkları, bunu sırasıyla "eğlence/boş vakit geçirme", "rahatlama/stresten uzaklaşmanın" takip ettiği belirlenmiştir (Akçay, 2009).

İnternetin insan yaşamına girmesiyle birlikte ergenlerin arkadaşlarıyla ilişki kurma olanakları genişlemiştir (Subrahmanyam ve Smahel, 2011). Çevrimiçi iletişim ve sosyal medya ergenin sosyalleşmesinde ve kişiliğinin gelişmesinde önemli bir rol oynar hale gelmiştir (Smahel, Brown ve Blinka, 2012). Sosyal medyanın meydana getirdiği yeni iletişim biçiminin ergenlerin gelişimsel gereksinimleri ile ilişkisini inceleyen araştırmalar; ergenlerin akranlarıyla günlük iletişimlerinin daha çok çeşitlendiğini (Barker, 2009; Dreier vd., 2013; Lenhart ve Madden, 2007) ve ayrıca arkadaşlık ilişkilerinin güçlenmesi ile birlikte benlik saygılarının arttığını (Valkenburg, Sumter ve Peter, 2011) ortaya koymaktadır. Buna ek olarak araştırmalar, sanal iletişimin ergenin kendisini akranlarına daha fazla göstermesine aracılık ettiğini ileri sürmektedir (Subrahmanyam ve Greenfield, 2008; Valkenburg ve Peter, 2007; Valkenburg vd., 2011).

Bilişim teknolojilerinin hızlı bir şekilde gelişmesi ve internete erişimin kolaylaşması gençlerin hayatını kolaylaştırmakla birlikte, internette geçirilen sürenin artması problemleri internet ve sosyal medya kullanımını gündeme getirmektedir. Problemleri internet kullanımı, bireylerin internet kullanımına sınır koymakta zorluk yaşaması, interneti yaşamında problem yaşayacak düzeyde kontrolsüz ve kompulsif bir şekilde kullanması ve bundan dolayı zarar görmesi olarak tanımlanmaktadır (Kim ve Davis, 2009; Morahan-Martin ve Schumacher, 2000). Caplan (2005, 2010)

problemlerle internet kullanımına ilişkin öne sürdüğü modelde, problemlerle internet kullanımının bilişsel ve davranışsal belirtilerden oluşan çok boyutlu bir rahatsızlık olduğunu ve bunun sonucunda kişiliğin bilişsel ve davranışsal parçalarında bazı bozukluklar olabileceğini vurgulamaktadır. Örneğin, sadece çevrimiçi sosyal etkileşim tercih edildiğinde ergenin duygu-durumunda ani değişiklikler olabileceğini, obsesyonlar ve kompulsyonlar görülebileceğini belirtmektedir. DSM 5 tanı kriterlerine göre ise, internet oyun bağımlılığını tanımlamak için 9 tanı kriteri belirlenmiş ve bir yıl boyunca bu dokuz kriterden beş veya daha fazla kriteri taşıyanların internet oyun bağımlısı olacağını ifade edilmektedir (Amerikan Psikiyatri Birliği [APA], 2013). İnternet oyun bağımlılığı ve sosyal medya bağımlılığı, internet bağımlılığının iki formu olduğundan (Van Den Eijnden, Lemmens ve Valkenburg, 2016) bu tanı kriterleri sosyal medya bağımlılığı kriterleri olarak da kullanılmaktadır. Bu kriterler; sosyal medyaya girme isteği, sürekli sosyal medyada zaman geçirme isteği, sosyal medyayı kullanmadığında kendini kötü hissetme, sosyal medyaya girme isteğini kontrol edememe, sosyal medyaya girme isteğinden dolayı diğer etkinlikleri (iş, spor ve hobiler vb) ihmal etme, sosyal medyayı kullanmaktan dolayı diğer insanlarla tartışmaya girme, sosyal medyada geçirilen süreyle ilgili yalan söyleme, olumsuz duygulardan kaçmak için sosyal medyayı kullanma ve sosyal medya kullanımından dolayı yakınlarıyla tartışmaya girme olarak belirtilebilir.

İnternet bazı ergenlerin akranlarıyla günlük iletişimlerinin artmasını ve güçlenmesini sağlarken (Barker, 2009; Dreier vd., 2013; Lenhart ve Madden, 2007), kendini ifade etmekte güçlük yaşayan ve sürekli yalnızlık hisseden ergenler içinse, bir kaçış ortamı olmakta, onları yaşanan gerçeklikten koparmaktadır. Ayrıca sosyal ağlarda gezinme ve arkadaş bulma isteği onları internet ortamına bağımlı hale getirebilmektedir (Kırık, 2014). Bu bağımlılık hali ve ergenin sürekli sanal ortamda bulunma isteği de aileler için endişe verici bir hal almaktadır (Rodopman-Arman, Bereket ve Ateş, 2011). Bu nedenle alan yazında yapılan bazı araştırmaların, sosyal medya bağımlılığı ve aile ilişkileri arasındaki ilişkilere odaklandığı görülmektedir. Araştırmalar, anne-baba ergen ilişkisinin kalitesinin, ergenin kendi arkadaş ilişkilerinin kalitesi ve ergenin internet kullanımıyla ilişkili olduğunu göstermektedir (Assunção, Costa, Tagliabue ve Mena Matos, 2017; Chang vd., 2015; Law, Shapka ve Olson, 2010; Liu, Fang, Deng ve Zhang, 2012; Mc Mahon ve Curtin, 2013). Ailesiyle olumlu ve kaliteli ilişki kuran ergenler obsesif internet kullanımından uzak durmakta ve sosyal geri çekilme düzeyleri azalmakta ve interneti daha sağlıklı kullanmaktadırlar (Ang, Chong, Chye ve Huan, 2012; Tao vd., 2010). Gunnar (2016), özellikle ergen ve gençlerde sık görülen problemlerle internet kullanımının aile işlevsizliği ve yalnızlık ile ilişkili olduğunu dile getirmektedir.

Aile işlevini açıklayan kuramlardan biri aile sistemleri yaklaşımlarıdır. Aile sistemleri yaklaşımına göre aile karşılıklı etkileşim içindeki alt sistemlerden meydana gelmiş dinamik bir yapıdır. Karı-koca, anne-baba çocuk ve kardeş ilişkileri olmak üzere farklı alt sistemler birlikte bulunmaktadır (Coyne, Downey ve Boergers, 1992; Minuchin, 1974). Sistem kuramları aileyi yapılarına (alt sistemler arasındaki sınırlar, baskın aile yapısı ve iletişimdeki açıklık gibi) ve ilişki durumuna (özerklik, yakınlık, sıcaklık ve acımasızlık gibi) göre tanımlamaktadır (Blass ve Blatt, 1992; Kerig, 2005; Olson, 2000).

Aile sistem yaklaşımından biri aileyi çok boyutlu bir sistem olarak ele alan Robin ve Foster'ın (1989) Davranışsal-Aile Sistemleri modelidir. Davranışsal-Aile Sistemleri modeli, ergenlik dönemindeki gencin bireyselleşme talepleriyle birlikte ortaya çıkan, ana-baba ergen çatışmasının düzeyi ve önemini; a) problem çözme ve iletişim becerileri, b) içselleştirilmiş inançlar ve c) aile yapısındaki faktörlere göre inceleyen bir modeldir (Robin ve Foster, 1989). Problem çözme ve iletişim becerileri faktörü, genel stres, anne ve babayla ayrı ayrı olmak üzere iletişime girme ve problem çözme, anne babaya yakınlık/düşmanlık hissetme ve anne babayla okul çatışması yaşama ile kardeşlerle çatışma yaşama gibi çatışma alanlarıyla ilgili bilgi vermektedir. İçselleştirilmiş inançlar, ergenin yaptığı bilişsel hatalarla ilgili bilgi vermektedir. Bu bilişsel hatalar, ruinasyon (ergenin anne-babasının getirdiği kısıtlamalar yüzünden gençlik yıllarının mahvolabileceğine dair abartılı inançları), mükemmeliyetçilik, özerklik, haksızlık ve onaylanma hatalarıdır. Aile yapısı ise, ergenin anne ve babasıyla arasındaki ilişkinin

yapısını göstermektedir. Bu yapılardan ilki koalisyonlardır. Koalisyonlar, aile üyeleri arasındaki ittifaklardır. Anne, baba ve ergen ikili koalisyonlarla bir diğere karşı sürekli bir şekilde taraf olurlar. Üç şekilde koalisyon kurulabilir; ergen-anne, ergen-baba ve anne-baba koalisyonları. Ergenin anne ve babasıyla arasındaki ilişkideki bir diğere yapı olan üçgenleşme, aile üyelerinden ikisinin üçüncü bir üyeyi kendi tarafına çekme çabası olarak ifade edilmektedir. Üçgenleşmede üçüncü üye her iki üye tarafından desteklenme ihtiyacını karşılayabilmek için genellikle kendisini ortada kalmış hisseder ve bocalar. Üç çeşit üçgenleşme vardır. Bunlar anne ortada, baba ortada ve ergen ortada üçgenleşmeleridir (Robin ve Foster, 1989).

Aile içi ilişkilerde yaşanan çatışmaların ergenin sosyal medya bağımlılığıyla ilişkili olduğunu vurgulayan araştırma bulguları bulunmaktadır (Sanders, Field, Diego ve Kaplan, 2000; Savcı ve Aysan, 2017). Aile içi çatışmalar ergenin güvenli arkadaş ilişkileri kurmasında sorunlar ortaya çıkarmaktadır (Markiewicz, Doyle ve Brenden, 2001). Arkadaş ilişkilerinde sorun yaşayan ergenlerin sosyal medyaya yöneldikleri ifade edilmektedir (Bozkur ve Gündoğdu, 2017; Suhail ve Bargees, 2006). Larranaga, Yubero, Ovejero ve Navarro (2016) anneye ilişkiden kaçınan ergenlerin siber zorbalığa maruz kalma eğilimlerinin daha yüksek olduğunu belirtmektedir. Anneye ilişkiden kaçınan ergenler kendilerini daha yalnız hissetmekte ve siber zorbalık kurbanı olma olasılıkları artmaktadır. Anneye ilişkinin yanı sıra ergenin babasıyla kurduğu ilişkinin niteliği de ergenin davranışlarını, sosyal uyumunu ve ilişkilerini etkilemektedir (Amato ve Rivera, 1999; Lieberman, Doyle ve Markiewicz, 1999). Baba ile ergenin arasındaki ilişki aynı zamanda ergenin internet kullanımını da etkilemektedir. Lei ve Wu (2007) tarafından yapılan araştırmaya göre, ergen ile babası arasındaki güvenli bağlanma ile ergenin internet kullanımının ilişkili olduğu belirlenmiştir.

Aile sistemi içinde ergenin bireyselleşme isteği, özerkleşme ve başka insanlarla yakınlık ilişkisi kurma arzusunun ifade eder (Kerr ve Bowen, 1988). Ergenin bireyselleşme isteğine karşı ailenin olumsuz tutumu, ergenin başkalarıyla yakın ilişki kurma, duygusal denge ve özerklik becerilerinin zayıflamasına neden olabilir (Skowron ve Dendy, 2004). Aile psikolojisi açısından ergenlikteki bağımlılıklar, ergenin bireyselleşmesinin ailede yarattığı korku ile ilişkilidir (Doba, Nandrino, Lesne, Humez ve Pezard, 2008; Knauth, Skowron ve Escobar, 2006).

Yapılan araştırmalar incelendiğinde; sosyal medya uygun biçimde kullanılmadığında kişiler arası ilişkilerin (Çalışır, 2015; Van Manen, 2010), psikolojik sağlığın (Doğan ve Tosun, 2016) ve özel hayatın (Acılar ve Mersin, 2015; Zhang, Sun, Zhu ve Fang, 2010) olumsuz olarak etkilendiği belirtilmektedir. Sosyal medya bağımlılığı, ergenlerde akademik çalışmalarda dikkat toplayamama, kolay öfkelenme ve uyum problemi yaşama (Chou, Condron ve Belland, 2005; Eroğlu, 2016; Messias, Castro, Saini, Umsan ve Peebles, 2011; Young, 2004), siber zorbalık yapma veya maruz kalma (Ayas ve Horzum, 2012; Eroğlu ve Peker, 2015; Eroğlu, Aktepe, Akbaba, Işık ve Özkorumak, 2015; Tanrikulu, 2015), kaygı, depresyon, uyku problemleri ve düşük benlik saygısı (Woods ve Scott, 2016) gibi problemlere yol açmaktadır. Araştırma sonuçları dikkate alındığında, ergen anne-baba ilişkisi ile sosyal medya kullanımının yarattığı olumsuz sonuçlar arasında bir ilişki olduğu görülmektedir. Sosyal medya bağımlılığının ergenlerin akademik ve psikolojik sağlığı üzerindeki bu olumsuz etkilerinin, aile ilişkileri açısından ele alınmasının, sosyal medya bağımlılığı sorunun anlaşılmasına ve çözümüne katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Alan yazında aile ve ergen iletişimde sosyal ağların etkisini tespit etmeyi amaçlayan araştırmalar olduğu görülse de, bu araştırmalarda aile yapısının oldukça sınırlı bir şekilde incelendiği saptanmıştır (Günnar, 2016; Demir, 2016; Kırık, 2014). Anne-baba ve ergen iletişimi ve sosyal medya bağımlılığı ilişkisini çok boyutlu olarak incelenmesinin yararlı olacağı düşünüldüğünden, bu araştırmada sosyal medya bağımlılığı ve ergen anne-baba ilişkisi arasındaki ilişki Davranışsal-Aile Sistemi modeli açısından incelenmiştir. Bu modelde aile, problem çözme ve iletişim becerileri, içselleştirilmiş inançlar ve aile yapısı boyutlarına göre irdelenmektedir. Bu amaçla, araştırmada "Anne-babayla problem çözme ve iletişim becerileri, ergenin içselleştirilmiş inançları ve aile yapısı sosyal medya bağımlılığını yordamakta mıdır?" sorusunun yanıtı aranmaya çalışılmıştır.

Yöntem

Bu araştırmada, ergen anne-baba ilişkisinin sosyal medya bağımlılığı üzerindeki yordayıcı etkisini inceleyen ilişki modelde betimsel bir araştırma yöntemi kullanılmıştır.

Çalışma Grubu

Araştırmada uygun örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Çalışma grubuna ulaşmak amacıyla farklı ortaöğretim kurumlarında görev yapan okul psikolojik danışmanlarıyla işbirliği yapılmıştır. Gerekli izinlerin alınmasından sonra, araştırmacılar ortaöğretim kurumlarına giderek ölçek formlarını ergenlere uygulamıştır. Araştırma 583 ergen üzerinde gerçekleştirilmiştir. Bu ergenlerin %32.4'ü (189) 9. sınıf, %35.3'ü (206) 10. sınıf ve %32.2'si (188) 11. sınıf öğrencilerinden oluşmaktadır. Ergenlerin %62.6'sı (365) kadın, %37.4'ü (218) erkektir.

Veri Toplama Araçları

Sosyal Medya Bağımlılığı Ölçeği (The Social Media Disorder Scale): Sosyal Medya Bağımlılığı Ölçeği (SMBÖ) Van Den Eijnden ve diğerleri (2016) tarafından geliştirilmiştir. Ölçek DSM 5'te araştırılacak, kesinleşmemiş tanılar bölümünde yer alan internet oyun bağımlılığı tanı kriterleri dikkate alınarak tek boyutlu olarak geliştirilmiştir. Ölçek ilk önce 27 madde olarak geliştirilmiş daha sonra dokuz maddelik kısa formu oluşturulmuştur. "Evet", "Hayır" şeklinde puanlanan ölçeğin kesme puanı beştir. Ölçeğin puanlaması 0-9 puan şeklindedir. Buna göre dokuz maddeden beş ve üstü maddeye "Evet" diyenler sosyal medya bağımlısı kabul edilmektedir. Ölçeğin doğrulayıcı faktör analizi uyum indekslerinin iyi sonuçlar verdiği görülmektedir. ($X=27$, $n=601$) 54.129 , $p=0.002$, CFI: 0.989 , RMSEA= 0.041 (90% CI: 0.025 - 0.057). Dokuz maddelik ölçeğin 27 maddelik sosyal medya bağımlılığı ile güçlü bir korelasyona sahip olduğu görülmüştür ($R=.94$, $p<.001$). Ölçeğin güvenilirliği Cronbach Alfa ($.82$) ile ölçülmüş ve iyi bir güvenilirliğe sahip olduğu görülmüştür.

Ölçeğin Türkçeye uyarlaması Taş (2017) tarafından yapılmıştır. Ölçeğin yapı geçerliği için Açıklayıcı faktör analizi (AFA) ve doğrulayıcı faktör analizi (DFA) yapılmıştır. Açıklayıcı faktör analizi (AFA) sonucunda Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) katsayısı $.84$ çıkmış ve Barlett Küresellik Testi χ^2 değeri ise 587.545 ($p<.000$) olarak bulunmuştur. Bu sonuçlar örneklemin faktör analizi için iyi olduğunu göstermektedir. Doğrulayıcı faktör analizi sonucunda elde edilen uyum indekslerinin iyi uyum gösterdiği belirlenmiştir [$\chi^2=61.29$, $df=27$, $\chi^2/df=2.27$ RMSEA= 0.058 , RMR= 0.009 , S-RMR= 0.045 , GFI= 0.96 , AGFI= 0.93 , CFI= 0.93 , NNFI= 0.91 , IFI= 0.93]. Sonuçlar ölçeğin İngilizce orijinal formu ile uyumlu olduğunu ve ölçeğin Türkçe formunun geçerli bir ölçme özelliğine sahip olduğunu göstermektedir. Bu araştırma kapsamında ölçeğin güvenilirliği için iç tutarlılık kat sayısına bakılmış ve analiz sonucunda ölçeğin Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısı $.76$ olarak bulunmuştur.

Ana-Baba Ergen İlişki Envanteri-Ergen Formu (Parent Adolescent Relationship Questionnaire- Adolescent Form): Robin, Koepke ve Moye (1990) tarafından geliştirilen envanter, Davranışsal Aile Sistemleri Yaklaşımı esas alınarak oluşturulmuştur. Envanter ana-baba-ergen ilişkilerindeki problem ve çatışmalar konusunda davranışsal kuramın, aile sistemleri kuramının ve bilişsel kuramın kavram ve tekniklerini birleştiren bir yaklaşıma göre geliştirilmiştir. Envanter; problem çözme iletişim becerileri (genel stres, iletişim anne, iletişim baba, problem çözme anne, problem çözme baba, yakınlık/düşmanlık anne, yakınlık/düşmanlık baba, okul çatışması anne, okul çatışması baba ve kardeş çatışması alt ölçekleri), bilişler/içselleştirilmiş inançlar (ruinasyon, mükemmeliyetçilik, özerklik, haksızlık ve onaylanma) ve aile sistemindeki yapı ve fonksiyonlarla (ergen-anne koalisyonu, ergen-baba koalisyonu, anne-baba koalisyonu, ergen ortada üçgenleşmesi, anne ortada üçgenleşmesi, baba ortada üçgenleşmesi ve bütünlük) ilgili üç temel boyutu ve 24 alt ölçeği içermektedir. Envanterin iki paralel formu bulunmaktadır. Bunlar anne-baba formu ve ergen formudur. Bu araştırmada envanterin sadece ergen formu kullanılmıştır. Bunun nedeni, bu araştırmada sosyal medya bağımlılığının ergenler açısından incelenmiş olmasıdır. Envanterin ergen formu 284 maddeden oluşmaktadır. Envanterin 24 alt ölçeği bulunmaktadır. Bu araştırmada, bütünlük alt ölçeği hariç diğer 23 alt ölçek verileri kullanılmıştır. Envanterde her bir alt ölçekteki maddeler, tesadüfi yöntemle doğru veya yanlış yanıtlanacak şekilde dengelenmiştir. Dolayısıyla bazı maddeler "doğru", bazı maddeler ise "yanlış" olarak yanıtlandığında

puan almaktadır. Problem çözme iletişim becerileriyle ilgili alt ölçekteki yüksek puanlar, bu alanda, çatışma ve olumsuz etkileşimi; bilişsel/içselleştirilmiş inançlarla ilgili alt ölçekteki yüksek puanlar ilgili inançlara bağlılığı veya abartılı inançların varlığını; koalisyonlar ve üçgenleşme alt ölçeklerindeki yüksek puanlar, aile sisteminde bu yapıların varlığını ifade etmektedir. Envanterin güvenilirliği ile ilgili ilk yapılan çalışmalarda Robin ve Foster (1989) alt ölçeklerin .26 ile .97 arasında değişen iç tutarlılık katsayılarının olduğu bulunmuştur. Robin ve diğerleri (1990) daha sonra yaptıkları çalışmada da 16 alt ölçeğin iç tutarlılık katsayılarının .70'in üzerinde olduğunu belirtmektedirler. Envanterin yapı geçerliği çalışmalarında alt ölçeklerin tamamının toplam varyansın %59'nu açıkladığını maddelerin de .53 ile .85 arasında değişen faktör yükleriyle alt ölçeklere yerleştiği ifade edilmektedir.

Envanter Eryüksel (1996) tarafından Türkçeye uyarlanmıştır. Uyarlama çalışmasında Davranışsal-Aile Sistemleri modeli doğrultusunda ölçme aracın geçerlik ve güvenilirliği irdelenmiştir. Bu çalışmaya 12-18 yaşları arasında orta sosyo-ekonomik düzeydeki ailelerden gelen 429 ergen, 254 anne ve 204 baba olmak üzere toplam 887 katılımcı katılmıştır. Araştırmada önce ölçek çevirisi yapılmış iç tutarlılık, kriter geçerliği ve faktör yapısı açısından güvenilirlik ve geçerliği değerlendirilmiştir. Ölçeğin alt ölçeklerinin güvenilirliği için hesaplanan Cronbach alfa iç tutarlılık katsayıları .35 ile .90 arasında değişmektedir. Faktör analizi sonuçlarına göre de alt ölçeklerin toplam varyansın %64.8'ini açıkladığı ve maddelerin faktör yüklerinin de .45 ile .90 arasında yer aldığı belirtilmektedir. Bu araştırma kapsamında ölçeğin Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısı .93 olarak saptanmıştır.

Verilerin Analizi ve İşlem

Bu çalışmada ergenlerin sosyal medya bağımlılığı düzeylerini belirlemek için Sosyal Medya Bağımlılığı Ölçeği ve anna-baba ile ergen arasındaki ilişkileri belirlemek için Ana-Baba ve Ergen İlişki Envanteri-Ergen Formu kullanılmıştır. Araştırmadan elde edilen veriler bu ölçeklerin sağladığı verilerle sınırlıdır. Ergen anne-baba ilişkisinin sosyal medya bağımlılığını yordayıp yordamadığını incelemek için önce standart çoklu doğrusal regresyon analizi daha sonra sadece sosyal medya bağımlılığının önemli yordayıcıları olan değişkenlerin alındığı aşamalı çoklu doğrusal regresyon analizi yapılmıştır. Regresyon analizine başlamadan önce değişkenlerin normal dağılım ölçülerini karşılayıp karşılamadığını anlamak için çarpıklık ve basıklık değerlerine bakılmıştır. Değişkenlerin çarpıklık değerleri -0.76 ile 1.12 arasında ve basıklık değerleri -0.77 ile 0.88 arasında değişmektedir. Otokorelasyonu test etmede Durbin-Watson katsayısı kullanılmıştır. Durbin-Watson değerlerinin 1.97 olduğu belirlenmiştir. Ayrıca Mahallobonis değerleri incelenmiş ve değerlerin normal dağılımı karşıladığı saptanmıştır (Mahallobonis $X^2=22.96$, $sd=22$, $p<.001$; Mahallobonis $X^2=2.99$, $sd=4$, $p<.001$). Araştırma verilerinin çoklu bağlantı problemlerine neden olup olmadığı, değişkenler arası korelasyon değerleri ve VIF ve tolerans değerleri incelenerek değerlendirilmiştir. Korelasyon değerlerinin -.004 ile 0.68 arasında bulunduğu belirlenmiştir. Tolerans değerleri 0.33 ile .95 arasında ve VIF değerleri de 1.05 ile 2.92 arasında bulunmaktadır. Araştırmanın bağımsız değişkenleri arasındaki ikili korelasyonlar, çoklu bağlantı problemlerine neden olmamaktadır (tüm ikili korelasyonlar $r<.90$). Ayrıca bağımsız değişkenlere ait VIF (bağımsız değişkenlere ait tüm VIF değerleri 10'dan küçüktür) ve tolerans değerleri (bağımsız değişkenlere ait tüm tolerans değerleri 0.10'dan büyüktür) çoklu bağlantı problemi oluşturmamaktadır (Büyüköztürk, 2002). Yapılan analizler sonucunda, verilerin standart çoklu doğrusal regresyon ve aşamalı çoklu doğrusal regresyon analizi için gereken varsayımları sağladığı belirlenmiştir.

Bulgular

1. Standart Çoklu Doğrusal Regresyon Analizi Bulguları

Araştırmanın bu aşamasında ergen anne-baba ilişkilerinin boyutlarının tamamının sosyal medya bağımlılığını yordayıp yordamadığını anlamak için standart çoklu doğrusal regresyon analizi yapılmıştır. İstatistiksel analizler dikkate alınarak, araştırma verileri parametrik istatistik yöntemlerle çözümlenmiştir. Değişkenlerin arasındaki korelasyona da bakılmış ve korelasyon değerleri ve betimsel değerler Tablo 1' de verilmiştir.

Tablo 1. Sosyal Medya Bağımlılığı ve Ergen Anne-Baba İlişki Alt Ölçekleri Arasındaki Pearson Korelasyon, $\bar{X}$ ve Ss Sonuçları

	1	2	3	3	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	X	Ss	
1		.38**	.35**	.28**	.33**	.29**	.33**	.30**	.37**	.28**	.30**	.35**	-.04**	.38**	.28**	.17**	.36**	.16**	.23**	.24**	.12**	.13**	.17**	.09**	2.14	2.24	
2			.60**	.61**	.56**	.55**	.53**	.63**	.39**	.38**	.52**	.54**	-.09*	.63**	.45**	.10*	.64**	.20**	.36**	.13**	.01	-.00	.09*	-.01	8.30	2.25	
3				.42**	.69**	.38**	.60**	.42**	.52**	.30**	.57**	.45**	-.03	.57**	.41**	.10*	.64**	.30**	.16**	.18**	-.10	.12**	.10*	.04	7.31	2.18	
4					.43**	.60**	.34**	.61**	.32**	.53**	.40**	.49**	.04	.51**	.40**	.16**	.58**	.05	.42**	.17**	.14**	.00	.12**	.07	6.97	2.16	
5						.56**	.65**	.50**	.44**	.33**	.57**	.45**	-.04	.54**	.43**	.14**	.60**	.27**	.18**	.28**	.10*	.18**	.13**	.07	8.08	1.86	
6							.42**	.63**	.26**	.33**	.43**	.43**	.04	.43**	.39**	.19**	.50**	.09*	.43**	.25**	.17**	.07	.14**	.02	8.24	1.90	
7								.61**	.48**	.34**	.58**	.42**	-.05	.49**	.45**	.09	.60**	.36**	.15**	.26**	.09*	.18**	.14**	.11**	7.05	2.36	
8									.37**	.40**	.53**	.43**	-.03	.48**	.44**	.08*	.56**	.09*	.40**	.14**	.08	-.01	.13**	.00	7.47	2.45	
9										.59**	.39**	.38**	-.04	.43**	.31**	.08*	.51**	.18**	.13**	.21**	.15**	.21**	.24**	.17**	6.58	2.10	
10											.28**	.34**	.07	.36**	.26**	.10*	.45**	.08	.12**	.21**	.23**	.18**	.18**	.20**	6.27	2.14	
11												.39**	-.05	.50**	.44**	.08	.56**	.32**	.29**	.24**	.12**	.15**	.10**	.06	3.43	2.28	
12													.02	.66**	.49**	.24**	.57**	.23**	.30**	.22**	.09*	.09*	.15**	.11**	2.87	1.85	
13														-.04	-.00	.44**	-.04	-.12**	.05	.24**	.20**	.14**	.19**	.15**	5.52	1.52	
14															.53**	.19**	.65**	.25**	.29**	.20**	.04	.07	.08	.03	3.05	2.21	
15																.11**	.46**	.21**	.23**	.18**	.07	.10	.06	.05	3.07	2.17	
16																	.17**	.03	.19**	.39**	.33**	.25**	.27**	.22**	5.84	1.68	
17																		.26**	.31**	.23**	.06	.08*	.13**	.12**	3.00	2.26	
18																			.18**	.23**	.14**	.27**	.12**	.23**	1.34	1.56	
19																				.25**	.27**	.15**	.25**	.08*	2.12	1.98	
20																					.60**	.63**	.36**	.35**	5.28	2.33	
21																						.69**	.38**	.38**	5.40	2.38	
22																							.33**	.37**	3.92	2.45	
23																								.66**	6.03	2.69	
24																										4.65	2.68

$\eta=583$,1.Sosyal medya bağımlılığı, 2: Genel stres, 3:İletişim anne, 4: İletişim baba, 5: Problem çözme anne, 6: Problem çözme baba, 7: Yakınlık düşmanlık anne, 8: Yakınlık düşmanlık baba, 9: Okul çatışması anne, 10: Okul çatışması baba, 11: Kardeş çatışması, 12: Ruinasyon, 13: Mükemmeliyetçilik, 14: Haksızlık, 15: Özerklik, 16: Onaylanma, 17: Anne-baba koalisyonu, 18: Ergen baba koalisyonu, 19: Ergen anne koalisyonu, 20: Ergen ortada, 21: Anne ortada, 22: Baba ortada, 23: Somatik uğraş anne, 24: Somatik uğraş baba.

* $p<.05$,** $p<.001$.

Tablo 1 incelendiğinde sosyal medya bağımlılığı ile ergen anne-baba ilişki ölçeği alt ölçekleri arasında korelasyonların $r = -0.04$ ile $r = 0.38$ arasında olduğu görülmektedir. Sosyal medya bağımlılığı ile en düşük korelasyon $r = -0.4$ ile mükemmeliyetçilik, en yüksek korelasyonun $r = 0.38$ genel stres ve haksızlık alt ölçekleri arasında olduğu belirlenmiştir.

Ergen anne-baba ilişkilerinin boyutlarının tamamının sosyal medya bağımlılığını yordayıp yordamadığını anlamak amacıyla standart çoklu doğrusal regresyon analizi kullanılmıştır. Standart çoklu doğrusal regresyon analizi sonuçları Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2. Sosyal Medya Bağımlılığına İlişkin Standart Çoklu Doğrusal Regresyon Analizi sonuçları

	B	SH	ß	T
Sabit	-1.98	.65		3.04
Problem Çözme – İletişim				
Genel Stres	.13	.06	.13	2.23
İletişim-Anne	.06	.06	.06	.995
İletişim-Baba	-.07	.06	-.06	-1.137
Problem Çöz-Anne	-.00	.07	-.03	-.106
Problem Çöz-Baba	.04	.06	.03	.603
Yakınlık-Düşman-Anne	.03	.05	.03	.579
Yakınlık-Düşman-Baba	-.02	.05	-.03	-.477
Okul-Anne	.16	.05	.07	2.806*
Okul-Baba	.07	.05	.01	1.301
Kardeş Çatışması	.01	.05	.05	.277
Bilişler İnançlar				
Ruinasyon	.07	.06	.05	1.130
Mükemmeliyetçilik	-.13	.06	-.09	-2.174*
Haksızlık	.08	.05	.08	1.364
Özerklik	.03	.04	.03	.748
Onaylanma	.11	.06	.08	1.939
Aile Yapısı				
Anne-Baba Koalisyonu	-.02	.06	-.02	-.442
Ergen-Baba Koalisyonu	-.02	.06	-.01	-.352
Ergen-Anne Koalisyonu	.09	.05	.08	1.752
Ergen Ortada	.11	.05	.11	2.191*
Anne Ortada	-.01	.05	-.01	-.270
Baba Ortada	-.02	.05	-.03	-.550
Somatik Uğraş Anne	.04	.04	.05	1.083
Somatik Uğraş Baba	.02	.04	-.02	-.442

$R=0.51$, $R^2=0,26$ ($p<0.001$), $F=8.54$, $p<0.001$.* $p<0.05$

Tablo 2 incelendiğinde genel stres, iletişim-baba, iletişim-anne, problem çözme-anne, problem çözme-baba, okul çatışması-anne, okul çatışması-baba, yakınlık-düşmanlık anne, yakınlık-düşmanlık baba, kardeş çatışması, ruinasyon, haksızlık, mükemmeliyetçilik, özerklik, onaylanma, anne-baba koalisyonu, ergen-anne koalisyonu, ergen-baba koalisyonu, anne ortada, baba ortada, ergen ortada, somatik uğraşlar-anne, somatik uğraşlar-baba değişkenleri ile ergenlerin sosyal medya bağımlılığı puanları anlamlı düzeyde ilişkilidir. ($R=.51$, $R^2=.26$, $p<0.001$). Adı geçen 23 değişken birlikte, sosyal medya bağımlılığındaki toplam varyansın yaklaşık %26’sını açıklamaktadır. Standardize edilmiş regresyon katsayısına (beta) göre yordayıcı değişkenlerin sosyal medya bağımlılığı üzerindeki görece önem sırası; okul çatışması-anne, genel stres, ergen ortada, mükemmeliyetçilik, onaylanma, ergen-anne koalisyonu, haksızlık, okul çatışması-baba, iletişim-baba, iletişim-anne, ruinasyon, somatik uğraşlar-anne, yakınlık düşmanlık-anne, özerklik, problem çözme-baba, baba ortada, yakınlık düşmanlık-baba,

anne-baba koalisyonu, somatik uğraşlar-baba, anne ortada, ergen-baba koalisyonu, kardeş çatışması, problem çözme-anne olarak tespit edilmiştir. Regresyon katsayılarının anlamlılığına ilişkin t testi sonuçları incelendiğinde ise, genel stres, okul çatışması-anne, mükemmeliyetçilik ve ergen ortada değişkenlerinin sosyal medya bağımlılığı üzerinde anlamlı (önemli) birer yordayıcı olduğu görülmektedir.

2. Aşamalı Çoklu Doğrusal Regresyon Analizi Bulguları

Standart çoklu regresyon analizleri sonucunda elde edilen sonuçlara göre genel stres, okul çatışması-anne, mükemmeliyetçilik ve ergen ortada değişkenlerinin sosyal medya bağımlılığının anlamlı yordayıcıları olduğu görülmüştür. Bu aşamada bu dört değişken ile sosyal medya bağımlılığı ilişkisini incelemek için aşamalı çoklu doğrusal regresyon analizi yapılmıştır. Sonuçlar Tablo 3'te gösterilmiştir.

Tablo 3. Sosyal Medya Bağımlılığına İlişkin Aşamalı Çoklu Doğrusal Regresyon Analizi Sonuçları

	R	R ²	F	B	SH	ß	T
I. Aşama							
Sabit				-1.01	.32		-3.092*
Genel Stres	.38	.14	99.35	.38	.03	.38	9.968*
II. Aşama							
Sabit				-2.01	.35		-5.712*
Genel Stres				.28	.04	.28	6.989*
III. Aşama							
Sabit				-2.51	.36		-6.820*
Genel Stres				.27	.04	.27	6.864*
Okul-Çatış-Anne	.47	.22	56.46	.24	.04	.23	5.752*
Ergen Ortada				.14	.03	.15	4.083*

* p<0.05

Tablo 3 incelendiğinde sosyal medya bağımlılığı ile en yüksek ilişki gösteren değişkenin genel stres olduğu görülmektedir. Genel stres tek başına sosyal medya bağımlılığındaki toplam varyansın %14'ünü açıklamaktadır. Okul çatışması-anne boyutu toplam varyansın %6'sını, ergen ortada değişkeni ise %2'sini açıklamaktadırlar.

Tartışma, Yorum ve Sonuç

Alan yazında sosyal medya bağımlılığı üzerine gerçekleştirilen çalışmaların incelenmesi sonucunda sosyal medya bağımlılığı ile ergen anne-baba ilişkisi arasında bir ilişki olduğu görülmektedir (Assunçao vd., 2017; Chang vd., 2015; Law vd., 2010; Liu vd., 2012; Mc Mahon ve Curtin, 2013). Yapılan araştırmaların sosyal medya bağımlılığında aile ilişkileri sınırlı ve genel ilişki boyutuyla ele alındığından, bu araştırmada sosyal medya bağımlılığı ve ergen anne-baba ilişkisi Ana-Baba ve Ergen İlişki Envanteri-Ergen Formu aracılığı ile çok boyutlu olarak incelenmiştir. Araştırma sonucunda elde edilen bulgular; genel stres, okul çatışması-anne, mükemmeliyetçilik ve ergen ortada değişkenlerinin, sosyal medya bağımlılığı ile anlamlı ilişki içinde olduğunu ortaya koymuştur. Buna karşın, anne ve babayla iletişim, anne ve babayla problem çözme, kardeş çatışması, anne ve babaya yakınlık-düşmanlık hissetme, ailede kurulan koalisyonlar, anne ve babanın somatik uğraşları ile aile içinde varolan özerklik, haksızlık, onaylanma ve ruinasyon bilişsel hatalarının sosyal medya bağımlılığı için anlamlı yordayıcılar olmadığı görülmüştür. Böylece ailede yaşanan her türlü çatışmanın ergenlerde görülen sosyal medya bağımlılığıyla ilişkili olmadığı belirlenmiştir.

Araştırmada elde edilen bulgulara göre, aile içindeki genel stres sosyal medya bağımlılığını en çok yordayan değişkendir. Genel stres ergenin anne-babası ile arasında varolan genel çatışma, hoşnutsuzluk ve aralarındaki ilişki biçimini değiştirme isteğini ifade etmektedir (Robin vd., 1990). Kişilerarası ilişkilerde bireyin yaşadığı güçlükler başka pek çok yaşamsal alanı olumsuz etkilediği gibi stresi de olumsuz etkilemektedir (Bolton, 1986). Ailede yaşanan stres ve çatışmaların aile dinamikleriyle

ilişkili olduğu (Lohman ve Jarvis, 2000), aile üyeleri arasındaki ilişkilere zarar vererek ergenlerde uyum problemlerine yol açtığı ifade edilmektedir (Baltaş, 1993; Conger vd., 1992, 1993). Alan yazın incelendiğinde stresin internet bağımlılığıyla da ilişkili olduğu görülmektedir (Sally, 2006). Aile içinde birçok çatışma alanının bulunması ergeni sosyal medya bağımlılığına daha fazla yönlendiriyor olabilir. Aile içinde genel stresin yüksek olması, ergenle anne-babası arasında kurulan ilişkinin güvene dayalı olmadığına işaret etmektedir (Bartholomew ve Horowitz, 1991; France, 2000). Oysa ergenle kurulan güvenli bir ilişki ergenin diğer insanlarla etkileşimini olumlu etkiler (Feeney, Cassidy ve Ramos-Marcuse, 2008). Buna karşın aile içi çatışmalar ergenin arkadaş ilişkileri kurmasında sorunlara neden olabilir (Markiewicz vd., 2001). Kendini ifade etmekte güçlük yaşayan ve sürekli yalnızlık hisseden ergenler için internet, bir kaçış ortamı olmakta ve onları yaşanan gerçeklikten koparmaktadır. Ayrıca sosyal ağlarda gezinme ve arkadaş bulma isteği onları internet ortamına bağımlı hale getirmektedir (Kırık, 2014). Son olarak, ergenler yaşadıkları stresten kurtulmak için sosyal medyayı eğlence amacıyla da kullanıyor olabilirler (Akçay, 2009).

Cengizhan (2005), okul çağındaki gençlerin aşırı bilgisayar ve internet kullanımının onların okul başarılarına ve kişilerarası ilişkilerine olumsuz olarak yansıdığını dile getirmiştir. Bu araştırmanın sonucunda ortaya çıkan bulgulardan biri de, anneyle yaşanan okul çatışmasının sosyal medya bağımlılığıyla ilişkisidir. Buna karşın babayla yaşanan okul çatışmasının sosyal medyayla ilişkisi bulunamamıştır. Türkiye’de annenin çocuk yetiştirme sorumluluğu babaya oranla daha fazladır. Bu konuda Anne Çocuk Eğitim Vakfı (AÇEV) (2017) tarafından yapılan araştırmada babaların büyük kısmının (%91) çocukların bakımından sorumlu kişi olarak eşlerini gördükleri belirlenmiştir. Aynı araştırma babaların %13’ünün çocuklarının okulla ilgili etkinliklerine hiçbir zaman katılmadıklarını, %21’inin ise nadiren katıldığını tespit etmiş ve babaların çocukların eğitiminde etkin bir şekilde rol oynamayı sıkıcı ve yorucu bulduklarını ortaya koymuştur. Bu araştırma bulgularıyla paralel şekilde alan yazındaki diğer araştırmalar da çocuğun eğitimi konusunda alınacak kararlarda annelerin sorumluluğunun daha fazla olduğu ve babaların sorumluluğun bir kısmını annelerle paylaştığını ortaya koymuştur (Evans, 1996; Öğüt, 1998). Ayrıca alan yazında yapılan araştırmalar, ergenlerin babaya kıyasla anneyle olan ilişkilerinin daha yakın olduğunu, aile içinde ergenle ilişki konusunda annenin daha etkin olduğunu aynı zamanda da ergenlerin aile içinde en çok çatışma yaşadığı kişinin de anneler olduğu belirlenmiştir (Ertem ve Yazıcı, 2006; Paikoff ve Brooks-Gunn, 1991; Shek, 2000; Smetana, Campione-Barr ve Metzger, 2006; Stoker ve Swadi, 1990; Williams ve Kelly, 2005). Bu anlamda annenin ergenin diğer birçok gereksinimiyle olduğu gibi okul yaşamıyla da daha fazla ilgilenmesinin, ergenle arasında daha çok çatışma yaşanmasına neden olabileceği düşünülebilir. Ergenlik döneminde birey, özerkleşme ve başka insanlarla yakınlık ilişkisi kurmayı ister (Kerr ve Bowen, 1988). Ergenin bu isteğine karşı ailenin göstereceği olumsuz tutum, ergenin özerklik becerilerinin zayıflamasına ve ebeveynlerle çatışma yaşamasına neden olabilir (Skowron ve Dendy, 2004). Bu konuda yapılan araştırmalar ergenlerin annelerine göre babalarının tutumlarını özerkliklerini daha fazla destekleyen olarak algıladıklarını annelerinin tutumunu ise daha kontrolcü algıladıklarını ortaya koymuştur (Bumpus, Crouter ve McHale, 2001; Kenny ve Gallagher, 2002). Ergenin okulla yaşamıyla babaya oranla daha fazla ilgilenen anne, ergenin okulla ilgili oluşan her türlü sorunun onun geleceğini olumsuz olarak etkileyebileceğini ve bu nedenle çok sıkı kontrol altına alınması gerektiğini düşünüyor olabilir. Annelerin bu kontrolcü tutumu ergeni arkadaşlarından uzaklaştırılabilir ve bu durum ergenin kendisini yalnız hissetmesine ve bu yalnızlığı sosyal medya üzerinden gidermeye çalışmasına neden olabilir. Yapılan araştırmalar, ergenin yalnızlık duygusunun internet bağımlılığını arttırdığını ortaya koymaktadır (Wolfradt ve Doll, 2001). Ayrıca kendi yaşamıyla ilgili olarak daha özerk davranmak isteyen ergene karşılık ebeveynler okul, eğitim, arkadaş seçimi, romantik ilişkiler ve evlilik gibi konuların ergenin kendi istek ve tercihlerine bırakılmayacak kadar önemli konular olduğunu düşünmektedirler (Noller, 1994). Bu noktada ergenin okul yaşamıyla ilgili alınacak kararlarda babalara göre daha fazla sorumluluğu olan annelerin eğitim hayatıyla ilgili kendi kararlarını vermek isteyen ergenle arasında daha çok çatışma yaşıyor olabileceği söylenebilir.

Bu araştırmada, anne-baba arasındaki çatışmada ergenin ortada yer almasının, ergenin sosyal medya bağımlılığını anlamlı düzeyde yordadığı belirlenmiştir. Yen, Yen, Chen, Chen ve Ko (2007) bozulan aile işlevlerinin ergen ile anne-baba çatışmasına katkı sağlayan faktörlerden biri olduğunu ifade etmiştir. Alan yazın incelendiğinde; benzer biçimde, aile işlevlerindeki bozulmaların internet bağımlılığının oluşumu için bir zemin oluşturduğu sonucuna ulaşılmıştır (Park, Kim ve Cho, 2008; Şenormancı, Şenormancı, Güçlü ve Konkan, 2014; Yen vd., 2007). Ergenin ortada olduğu üçgenleşme yapısı anne veya babanın ergeni kendi safına çekme çabası olarak tanımlanmaktadır (Robin vd., 1990). Aile işlevinde bozulma olarak anılan durumlardan birinin, bu araştırmada ergen ortada üçgenleşmesi olduğu belirlenmiştir. Anne-baba kendi aralarında yaşadıkları birbirleriyle ilgili sorunlarında kendilerinin haklı olduğunu ergene açıklamak ve taraf bulmak için ergeni ikna etmeye çalışıyor olabilir. Ergenin bu durumdan hoşlanmadığı ve ortaya çıkan nahos duygulanımdan kurtulmak için sosyal medya kullanımını arttırdığı söylenebilir. Alan yazında aile işlevlerinde bozulma olduğunda ergenlerin sosyal medya kullanım süresinin arttığı ve sonucunda sosyal medya bağımlılık düzeylerinin yükseldiği görülmektedir (Li, Li, Wang ve Zhang, 2008). Bu araştırmada elde edilen bulgular da, daha önceki araştırma bulgularıyla benzer şekilde, aile sisteminde anne-baba ve ergen arasındaki işlev bozukluklarının ergenin sosyal medya bağımlılığı ile ilişkili olduğunu ortaya koymuştur.

Problemlerli internet kullanımı ile bilişsel çarpıtmalar arasında ilişki olduğu yapılan araştırmalarla belirlenmiştir (Çelik ve Odacı, 2013; Mai vd., 2012; Şahan ve Erarslan-Çapan, 2017). Bu araştırmada standart çoklu doğrusal regresyon analizinde mükemmeliyetçilik bilişsel çarpıtması ergenlerde sosyal medya bağımlılığının anlamlı bir yordayıcısı olduğu, aşamalı çoklu doğrusal regresyon analizinde ise mükemmeliyetçiliğin ergenlerde sosyal medya bağımlılığının anlamlı bir yordayıcısı olmadığı saptanmıştır. Mükemmeliyetçilik anne-babanın çocuklarının kusursuz ve mükemmel bir genç olması gerektiğine dair inançları; ergenin ise mükemmel bir genç olmakla ilgili abartılı inançları olması anlamına gelmektedir (Robin vd., 1990). Ailenin ergene ya da ergenin kendine ilişkin mükemmeliyetçi inançlara sahip olması ergende gerilim yaratıyor olabilir. Ergenlerin sosyal medyayı kullanma amaçlarından biri stresten uzaklaşma ve rahatlamadır (Akçay, 2009). Bu anlamda ergenin mükemmeliyetçi inançlarından dolayı yaşadığı gerilimi sosyal medya yoluyla azaltmaya çalıştığı söylenebilir. Alan yazında da ergenlerin mükemmeliyetçilikleri ile problemlerli internet kullanımı veya sosyal medya bağımlılığı arasında ilişki olduğunu ortaya koyan çeşitli araştırma bulguları mevcuttur (Casale, Fioravanti, Flett ve Hewitt, 2014; Lehmann ve Konstam, 2011; Long vd., 2016; Şenormancı vd., 2014).

Bu araştırmada ergenin aile ilişkilerinde yaşadığı her türlü çatışmanın sosyal medya bağımlılığıyla ilişkili olmadığı belirlenmiştir. Ergenlik dönemi ergenin aileden uzaklaşmaya başladığı ve arkadaş ilişkilerinin daha fazla önemsendiği bir dönemdir (Brown ve Larson, 2009). Bu nedenle, ergen ile aile arasındaki ilişki daha sınırlı hale gelmektedir. Ergenlik döneminde aile ile ilişkilerin yerini alan arkadaş ilişkileri, ergene bazı yeni ve farklı doyum kaynakları bulması için fırsat yaratmaktadır. Bu nedenle ergenin aile içinde yaşadığı birçok sorun artık onu pek fazla rahatsız etmiyor olabilir. Bu sorunlar arasında anne ve babayla iletişim ve anne ve babayla problem çözme gelmektedir. Ergen için anne ve babayla iletişimin ve problem çözme becerisinin yerini arkadaşlarıyla iletişim ve problem çözme becerileri almaya başlıyor olabilir. Ergenin problem çözme ve iletişim kurma ihtiyacının akranlarıyla ilişkisiyle doyuruluyor olması da ergenin anne ve babasıyla iletişim kurma ve problem çözme beklentisini azaltıyor olabilir. Alan yazında, sosyal medyanın etkileşim amaçlı kullanılmasının nedeninin gençler arasında arkadaşlıkların ve iletişim kurmanın önemli bir ihtiyaç olarak görülmesinden kaynaklandığı belirtilmektedir (Pahl ve Pevalin, 2005; Subrahmanyam ve Greenfield, 2008). Ayrıca Davis (2001) sosyal ağ kullanımının arkadaşlık ilişkilerini güçlendirdiğini ve sosyal bağımlılığı arttırdığını söylemektedir.

Problem çözme ve iletişim boyutunda, sadece genel stres ve anneyle okul çatışması alt ölçeklerinin ergenin sosyal medya bağımlılığını yordadığı diğer alt ölçeklerin ise anlamlı yordayıcılar olmadığı saptanmıştır. Davranışsal Aile Sistemleri modeline göre, problem çözme ve iletişim becerileri aile sisteminde ortaya çıkan bir problemin etkili bir şekilde çözülebilmesi için gereken adımlara karşılık

gelmektedir. Buna göre bu adımlardan herhangi birinde ortaya çıkan yetersizlik ailede bir çatışmaya neden olmaktadır (Robin ve Foster, 1989). Bu anlamda genel stres ve anneye okul çatışması alt ölçeklerinin dışındaki diğer alt ölçeklerin ergenlerde sosyal medya bağımlılığının anlamlı yordayıcısı olmaması, ailelerin yaşanan problemleri çözebilme konusunda gerekli becerilere sahip olmalarıyla da açıklanabilir. Aile üyelerinin iletişim ve problem çözme becerileri aile üyelerinin birbirleri ile olan etkileşimlerinin temelini oluşturmaktadır. Aile üyelerinin sahip olduğu iletişim ve problem çözme becerileri aile içinde yaşanan çatışmayı daha da derinleştirebileceği gibi tam tersi karşılıklı doyurucu ilişkilerin gelişmesini de sağlayabilir (Robin ve Foster, 1989). Ayrıca Robin (1979, 1981), her ailenin problem çözme ve iletişim becerilerinde farklı düzeylerde yetersizlikler yaşayabileceğini ifade etmiştir. Ergenin anne ile okul çatışması yaşamasına rağmen babayla okul çatışması yaşamıyor olması da dikkat çeken bulgulardan biridir. Ergenin eğitimi konusunda öncelikli sorumluluğun ebeveyn olarak daha çok annede olduğu ve babaların sorumluluğun bir kısmını annelerle paylaştığı yapılan araştırmalarla ortaya konmuştur (AÇEV, 2017; Evans, 1996; Ögüt, 1998). Buna göre ergenin okul konusunda anne ile yaşadığı çatışmanın sosyal medya bağımlılığının anlamlı bir yordayıcısıyken baba ile okul konusunda yaşanan çatışmanın anlamlı bir yordayıcı olmamasının bu durumun bir göstergesi olduğu söylenebilir.

Bulgulara göre, Ana-Baba Ergen İlişki Envanteri'nin bilişsel hatalar alt boyutunda sadece mükemmeliyetçilik bilişsel hatasının ergenin sosyal medya bağımlılığını anlamlı olarak yordadığı, diğer alt ölçeklerin ise anlamlı yordayıcılar olmadığı saptanmıştır. Davranışsal-Aile Sistemleri modeline göre aile üyelerinin anne-baba olma, çocuk yetiştirme ve aile yaşamıyla ilgili inanç, beklenti ve yüklemeleri, yaşantılar sonucunda öğrendikleri bilgilerdir. Ailelerin sahip olduğu inanç sisteminin katı ya da esnek olmasının ebeveynlerin ergenlerle olan çatışma ve etkileşimlerini farklı şekillerde etkileyebileceği ifade edilmektedir (Robin ve Foster, 1984, 1989; Roehling ve Robin, 1986). Araştırmaya katılan ergenlerden elde edilen bulgulara göre, katılımcıların aile inanç sistemlerinin görece daha esnek bir yapıya sahip olduğu ve bundan dolayı da mükemmeliyetçilik inancı dışındaki bilişsel hataların ergenlerin sosyal medya bağımlılığının anlamlı bir yordayıcısı olmadığı söylenebilir. Bilişsel hatalar aile sistemi içerisinde daha önceden var olan etkileşim tarzlarının sürdürülmesine yardım edebilir (Robin ve Foster, 1989). Ancak ergenlik dönemi, ergenin bireyselleşme isteğiyle birlikte, ergen ile anne-baba arasındaki ilişkinin yeniden düzenlendiği bir dönemdir (Collins, Laursen, Mortensen, Luebker ve Ferreira, 1997). Bu araştırmanın katılımcı grubunu oluşturan ergenlerin ailelerinde de ergen ile anne-baba arasındaki ilişkiler karşılıklı olarak yeniden düzenlenerek aile içi denge (homeostazis) sağlanmış ve aile sisteminde mükemmeliyetçilik dışında diğer bilişsel hatalara daha az başvuruluyor olabilir. Alan yazında çatışma yaşayan ergen ve ebeveynlerin, karşılıklı olarak aile içi ilişkilerden memnun olan ergen ve ebeveynlere göre çok sayıda bilişsel hataya katı bir şekilde bağlı olacağı, bunun ailenin problem çözme davranışlarını olumsuz olarak etkileyeceği ve aile üyeleri arasında karşılıklı olumsuz bir etkileşim döngüsünün oluşmasına neden olacağı ifade edilmektedir (Roehling ve Robin, 1986). Buna göre bu araştırmaya katılan ergenlerin bilişsel hatalar alt boyutuna ilişkin bulguları incelendiğinde, bu ergenlerin anne-babalarıyla olan ilişkilerinden çoğunlukla memnun oldukları bundan dolayı da aile sisteminde daha az bilişsel hatanın görüldüğü düşünülebilir.

Ana-Baba Ergen İlişki Envanteri'nin aile yapısı alt boyutunda sadece ergenin ortada olduğu üçgenleşmenin ergenin sosyal medya bağımlılığını anlamlı olarak yordadığı, diğer alt ölçeklerin ise anlamlı yordayıcılar olmadığı saptanmıştır. Aile kişilerarası ilişki örüntüleriyle işleyen bir sistemdir. Aile yapısı ise, aile fertlerinin birbirleriyle karşılıklı etkileşimlerini düzenlemeye yönelik yazılı olmayan beklentilerdir. Bu karşılıklı etkileşim örüntüleri zaman içinde her bir aile üyesinin hangi durumlarda, kiminle, ne zaman ve nasıl ilişki kuracaklarını belirleyerek aile üyelerinin davranışlarını organize etmektedir (Minuchin, 1974). Bu etkileşim örüntüleri yoluyla aile yapısında zaman içinde bir kararlılık oluşacağı söylenebilir. Ergenin ortada olduğu üçgenleşmenin dışındaki aile yapısıyla ilgili diğer alt ölçeklerin ergenlerin sosyal medya bağımlılığını yordamamasının olası nedenlerinin biri, aile yapısının kararlı bir yapı göstermesi olabilir. Hemen her ailenin aile içi ilişkilerinde belli düzeyde bir kararlılık vardır. Kültürel olarak da Türk ailesinde yüksek hiyerarşik bir yapının bulunduğu, bunun kültürel bir norm olduğu ve gruplar arasında bir değişkenlik göstermediği vurgulanmaktadır (Fişek, 1992; Özbay, 2015)

Sonuç olarak aile içindeki her türlü çatışma biçiminin ergende sosyal medya bağımlılıyla ilişkili olmadığı, aile içindeki genel stres, anneye ergenin okul yüzünden çatışması, anne-babanın ergenden mükemmel olmasını istemeleri ve anne babanın ergeni kendi saflarına çekme çabasının sosyal medya bağımlılıyla ilişkili olduğu söylenebilir. Bu etkenlerin tek başlarına veya birlikte bulunma durumlarına göre ergenin sosyal medya bağımlılığı düzeyi değişmektedir. Ergeni sosyal medya bağımlılığına yönelten en önemli kaynak aile içindeki genel stres durumudur. Buna sırasıyla anneye yaşanan okul çatışması ve en az da anne babanın ergeni kendi saflarına çekme çabası izlenmektedir.

Bu araştırmanın bazı sınırlı yönleri bulunmaktadır. Öncelikle araştırmadan elde edilen ve anne-baba ergen ilişkisini ortaya koyan bulgulara, Ana-Baba Ergen İlişki Envanteri-Ergen Formu aracılığıyla ulaşılmıştır. Anne-baba ergen ilişkisinde, anne-baba boyutuna ilişkin veri toplanmamıştır. Buna göre yapılacak yeni araştırmalarda, anne-babalar da örneklem grubuna dahil edilerek sosyal medya bağımlılığı ile aile sistemi arasındaki ilişkiyle ilgili daha kapsamlı bulgulara ulaşılabilir. Ayrıca sosyal medya bağımlılığını yordayabileceği ve gençler arasındaki ilişkide önemli olduğu düşünülen sosyal medya takipçi ve beğeni sayılarına göre aile yapıları sosyal medya bağımlılığı ilişkisi incelenebilir. Sosyal medya bağımlılığına yönelik araştırmalarda çok faktörlü yordayıcı korelasyonel desenler kullanılabilir.

Bu araştırmadan elde edilen bulgular hem ergenlerle aktif biçimde çalışan eğitimcilerin hem de ilgili alanda hizmet veren ruh sağlığı çalışanlarının uygulamalarında yeni bakış açıları geliştirmeleri noktasında katkı sağlayıcı niteliktedir. Ergenlere ve onların ailelerine birincil basamakta koruyucu-önleyici ruh sağlığı hizmeti sunan okul psikolojik danışmanları; bu araştırmanın ortaya koyduğu örüntüyü temel alarak aile içindeki genel strese, ergenin annesiyle okul yüzünden çatışmasına, anne-babanın ergenden mükemmel olmasını istemesine ve anne-babanın ergeni kendi safına çekme çabasına yönelik müdahale programları uygulayarak ergenin sosyal medya bağımlılığı geliştirme olasılığını kontrol altına alabilir. Benzer biçimde çocuk ergen psikiyatrları da bu araştırmanın sunduğu anne-baba ergen ilişkisi ve sosyal medya bağımlılığı örüntüsüne aile sistemleri üzerinden müdahale edebilir.

Kaynakça

- Acılar, A. ve Mersin, S. (2015). Üniversite öğrencilerinin facebook kullanımı ile mahremiyet kaygısı arasındaki ilişki. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 54(14), 103-114.
- Akçay, H. (2009). Kullanımlar ve doyumlar yaklaşımı bağlamında sosyal medya kullanımı: Gümüşhane Üniversitesi üzerine bir araştırma. *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*, 33, 137-161.
- Akyazı, E. ve Tutgun-Ünal, A. (2013). İletişim fakültesi öğrencilerinin amaç, benimseme, yalnızlık düzeyi ilişkisi bağlamında sosyal ağları kullanımı. *Global Media Journal Turkish Edition*, 3(6), 1-24.
- Amato, P. R. ve Rivera, F. (1999). Paternal involvement and children's behavior problems. *Journal of Marriage and the Family*, 375-384.
- Amerikan Psikiyatri Birliği. (2013). *Diagnostic and statistical manual of mental disorders: DSM-5* (5. bs.). Arlington, VA, US: American Psychiatric Publishing, Inc.
- Anne Çocuk Eğitim Vakfı. (2017). *Türkiye'de ilgil babalık ve belirleyicileri*. <http://www.ilkisbabalik.acev.org> adresinden erişildi.
- Ang, R. P., Chong, W. H., Chye, S. ve Huan, V. S. (2012). Loneliness and generalized problematic Internet use: Parents' perceived knowledge of adolescents' online activities as a moderator. *Computers in Human Behavior*, 28(4), 1342-1347.
- Armağan, A. (2013). Gençlerin sanal alanı kullanım tercihleri ve kendilerini sunum taktikleri: Bir araştırma. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 6(27), 78-92.
- Assunção, R. S., Costa, P., Tagliabue, S. ve Mena Matos, P. (2017). Problematic facebook use in adolescents: Associations with parental attachment and alienation to peers. *Journal of Child and Family Studies*, 26(11), 2990-2998.
- Ayas, T. ve Horzum, M. B. (2012). İlköğretim öğrencilerinin sanal zorba ve mağdur olma durumu. *İlköğretim Online*, 11(2), 2-13.
- Baltaş, A. (1993). Eğitim başarısını yükseltmede, sağlıklı ve mutlu insanlar yetiştirmede ailenin rolü. H. Yavuzer (Ed.), *Ana-baba okulu* içinde (4. bs., s. 157-194). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Bargh, J. A. ve McKenna, K. Y. A. (2004). The internet and social life. *Annual Review of Psychology*, 55(1), 573-590.
- Barker, V. (2009). Older adolescents' motivations for social network site use: The influence of gender, group identity, and collective self-esteem. *Cyberpsychology and Behavior*, 12(2), 209-213.
- Bartholomew, K. ve Horowitz, L. M. (1991). Attachment styles among young adults: A test of a four-category model. *Journal of Personality and Social Psychology*, 61(2), 226-244.
- Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu. (2017). *Dijital bir dünyada çocuk olmak dünya çocuklarının durumu 2017*. <http://www.unicef.org> adresinden erişildi.
- Blass, R. B. ve Blatt, S. J. (1992). Attachment and separateness: A theoretical context for the integration of object relations theory with self psychology. *The Psychoanalytic Study of the Child*, 47, 189-203.
- Bolton, R. (1986). *People skills: How to assert yourself, listen to others, and resolve conflicts*. New York: Simon & Schuster.
- Bozkur, B. ve Gündoğdu, M. (2017). Ergenlerde utangaçlık, kendini gizleme ve sosyal medya tutumları ilişkisi. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 14(37), 147-159.
- Brown, B. B. ve Larson, J. (2009). Peer relationships in adolescence. R. M. Lerner ve L. Steinberg (Ed.), *Handbook of adolescent psychology* içinde (3. bs., s. 74-103). New York: Wiley. doi:10.1002/9780470479193.adlpsy002004
- Bumpus, M. F., Crouter, A. C. ve McHale, S. M. (2001). Parental autonomy granting during adolescence: Exploring gender differences in context. *Developmental Psychology*, 37(2), 163-173.
- Büyüköztürk, Ş. (2002). *Sosyal bilimler için veri ve analizi el kitabı: istatistik, araştırma deseni, SPSS uygulamaları ve yorum*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.

- Caplan, S. E. (2005). A social skill account of problematic internet use. *Journal of Communication*, 55(4), 721-736.
- Caplan, S. E. (2010). Theory and measurement of generalized problematic Internet use: A two-step approach. *Computers in Human Behavior*, 26(5), 1089-1097.
- Casale, S., Fioravanti, G., Flett, G. L. ve Hewitt, P. L. (2014). From socially prescribed perfectionism to problematic use of internet communicative services: The mediating roles of perceived social support and the fear of negative evaluation. *Addictive Behaviors*, 39(12), 1816-1822.
- Cengizhan, C. (2005). Öğrencilerin bilgisayar ve internet kullanımında yeni bir boyut: İnternet bağımlılığı. *M. Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 5, 83-98.
- Chang, F. C., Chiu, C. H., Miao, N. F., Chen, P. H., Lee, C. M., Chiang, J. T. ... Pan, Y. C. (2015). The relationship between parental mediation and internet addiction among adolescents, and the association with cyberbullying and depression. *Comprehensive Psychiatry*, 57(1), 21-28.
- Chou, C., Condon, L. ve Belland, J. C. (2005). A review of the research on internet addiction. *Educational Psychology Review*, 17(4), 363-388.
- Collins, W. A., Laursen, B., Mortensen, N., Luebker, C. ve Ferreira, M. (1997). Conflict processes and transitions in parent and peer relationships: Implications for autonomy and regulation. *Journal of Adolescent Research*, 12(2), 178-198.
- Conger, R. D., Conger, K. J., Elder, G. H. Jr., Lorenz, F. O., Simons, R. L. ve Whitbeck, L. B. (1992). A family process model of economic hardship and adjustment of early adolescent boys. *Child Development*, 63, 526- 541.
- Conger, R. D., Conger, K. J., Elder, G. H. Jr., Lorenz, F. O., Simons, R. L. ve Whitbeck, L. B. (1993). Family economic stress and adjustment of early adolescent girls. *Developmental Psychology*, 29(2), 206-219.
- Cotterell, J. (2013). *Social networks in youth and adolescence*. London: Routledge.
- Coyne, J. C., Downey, G. ve Boergers, J. (1992). Depression in families: A systems perspective. D. Cicchetti (Ed.), *Developmental perspectives on depression: Rochester symposium on developmental psychopathology* içinde (s. 211-249). Rochester, NY: University of Rochester.
- Çalışır, G. (2015). Kişilerarası iletişimde kullanılan bir araç olarak sosyal medya: Gümüşhane üniversitesi iletişim fakültesi öğrencilerine yönelik bir araştırma. *E-Journal of New World Sciences Academy*, 10(3), 115-144.
- Çelik, Ç. B. ve Odacı, H. (2013). The relationship between problematic internet use and interpersonal cognitive distortions and life satisfaction in university students. *Children and Youth Services Review*, 35(3), 505-508.
- Davis, R. A. (2001). A cognitive-behavioral model of pathological internet use. *Computers in Human Behavior*, 17(2), 187-195.
- Demir, Ü. (2016). Sosyal medya kullanımı ve aile iletişimi: Çanakkale’de lise öğrencileri üzerine bir araştırma. *Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi Akademik Dergisi*, 9(2), 27-50.
- Dikme, G. (2013). *Üniversite öğrencilerinin iletişimde ve günlük hayatta sosyal medya kullanım alışkanlıkları: Kadir Has Üniversitesi örneği* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Kadir Has Üniversitesi, İstanbul.
- Doba, K., Nandrino, J. L., Lesne, A., Humez, C. ve Pezard, L. (2008). Organization of the narrative components in autobiographical speech of anorexic adolescents: A statistical and non-linear dynamical analysis. *New Ideas in Psychology*, 26(1), 295-308.
- Doğan, U. ve Tosun, N. İ. (2016). Lise öğrencilerinde problemlili akıllı telefon kullanımının sosyal kaygı ve sosyal ağların kullanımına aracılık etkisi. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8(22), 100-128.
- Douglas, A. C., Mills, J. E., Niang, M., Stepchenkova, S., Byun, S., Ruffini, C. ... Blanton, M. (2008). Internet addiction: Meta-synthesis of qualitative research for the decade 1996-2006. *Computers in Human Behavior*, 24(6), 3027-3044.

- Dreier, M., Tzavela, E., Wölfling, K., Mavromati, F., Duven, E., Karakitsou, C. ... Tsitsika, A. (2013). The development of adaptive and maladaptive patterns of internet use among european adolescents at risk for internet addictive behaviors: A grounded theory inquiry. *European Psychiatry*, 28, 1.
- Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü. (2018). *Children and young people's mental health in the digital age shaping the future*. <http://www.oecd.org> adresinden erişildi.
- Erikson, E. (1950). *Childhood and society*. New York, NY: Norton.
- Erikson, E. (1968). *Identity: Youth and crisis*. New York, NY: Norton.
- Eroğlu, Y. (2016). Üniversite öğrencilerinde problemlili internet kullanımı: İlişkisel-karşılıklı bağımlılık kurgusu ve dürtüselliğin yordama güçleri. *Turkish Studies International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume*, 3, 1091-1114.
- Eroğlu, Y. ve Peker, A. (2015). Ergenlerde akran ilişkileri ile siber zorbalık statüleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Turkish Studies*, 10(11), 593-606.
- Eroğlu, Y., Aktepe, E., Akbaba, S., Işık, A. ve Özkorumak, E. (2015). Siber zorbalık ve mağduriyetin yaygınlığının ve risk faktörlerinin incelenmesi. *Eğitim ve Bilim*, 40(177), 93-107.
- Ertem, Ö. G. Ü. ve Yazıcı, S. (2006). Ergenlik döneminde psiko-sosyal sorunlar ve depresyon. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 9(9), 7-12.
- Eryüksel, G. N. (1996). *Ana-baba ve ergen ilişkilerinin problem çözme iletişim becerileri, bilişsel çarpıtmalar ve aile yapısı açısından incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Ege Üniversitesi, İzmir.
- Evans, C. (1996). *Düşük sosyo-ekonomik örneklemlili Türk babaların rollerine yönelik tutumları ve katılımları* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Boğaziçi Üniversitesi, İstanbul.
- Feeney, B. C., Cassidy, J. ve Ramos-Marcuse, F. (2008). The generalization of attachment representations to new social situations: Predicting behavior during initial interactions with strangers. *Journal of Personality and Social Psychology*, 95(6), 1481-1498.
- Fişek, G. (1992). *Türk ailesinin dinamik ve yapısal özellikleri üzerine düşünceler ve konuya ilişkin bir ön çalışma* (Aile Yazıları: Birey Kişilik ve Toplum). Ankara: Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu.
- France, A. (2000). Towards a sociological understanding of youth and their risk-taking. *Journal of Youth Studies*, 3(3), 317-331.
- Günnar, B. (2016). Stres ve internet kullanımı ilişkisi: Türkiye'deki üniversite öğrencileri arasında bir alan araştırması. *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*, 42, 37-57.
- Kenny, M. E. ve Gallagher, L. A. (2002). Instrumental and social/relational correlates of perceived maternal and paternal attachment in adolescence. *Journal of Adolescence*, 25(2), 203-219.
- Kerig, P. K. (2005). Revisiting the construct of boundary dissolution. *Journal of Emotional Abuse*, 5(2-3), 5-42.
- Kerr, M. ve Bowen, M. (1988). *Family evaluation*. New York, NY: Norton.
- Kırık, M. A. (2014). Aile ve çocuk ilişkisinde internetin yeri: Nitel bir araştırma. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 3(1), 337-347.
- Kim, H. K. ve Davis, K. E. (2009). Toward a comprehensive theory of problematic internet use: Evaluating the role of self-esteem, anxiety, flow, and the self-rated importance of internet activities. *Computers in Human Behavior*, 25(2), 490-500.
- Knauth, D. G., Skowron, E. A. ve Escobar, M. (2006). Effect of differentiation of self on adolescent risk behavior: Test of the theoretical model. *Nursing Research*, 55(5), 336-345.
- Kroger, J. (2004). *Identity in adolescence: The balance between self and other* (3. bs.). London: Routledge.
- Kwon, O. ve Wen, Y. (2010). An empirical study of the factors affecting social network service use. *Computers in Human Behavior*, 26(2), 254-263.
- Larranaga, E., Yubero, S., Ovejero, A. ve Navarro, R. (2016). Loneliness, parent-child communication and cyberbullying victimization among Spanish youths. *Computers in Human Behavior*, 65, 1-8.

- Law, D. M., Shapka, J. D. ve Olson, B. F. (2010). To control or not to control? Parenting behaviours and adolescent online aggression. *Computers in Human Behavior*, 26(6), 1651-1656.
- Lehmann, I. S. ve Konstam, V. (2011). Growing up perfect: Perfectionism, problematic internet use, and career indecision in emerging adults. *Journal of Counseling & Development*, 89(2), 155-162.
- Lei, L. ve Wu, Y. (2007). Adolescents' paternal attachment and internet use. *CyberPsychology & Behavior*, 10(5), 633-639.
- Lenhart, A. ve Madden, M. (2007). *Social networking websites and teens: An overview*. Washington, DC: Pew Internet & American Life Project.
- Li, L., Li, G. Y., Wang, Y. Y. ve Zhang, S. Y. (2008). The effects of residential hospital treatment on 48 internet addiction patients. *Journal of Psychiatry*, 21, 356-360.
- Lieberman, M., Doyle, A. B. ve Markiewicz, D. (1999). Developmental patterns in security of attachment to mother and father in late childhood and early adolescence: Associations with peer relations. *Child Development*, 70(1), 202-213.
- Liu, Q. X., Fang, X. Y., Deng, L. Y. ve Zhang, J. T. (2012). Parent-adolescent communication, parental Internet use and Internet-specific norms and pathological internet use among Chinese adolescents. *Computers in Human Behavior*, 28(4), 1269-1275.
- Lohman, B. J. ve Jarvis, P. A. (2000). Adolescent stressors, coping strategies, and psychological health studied in the family context. *Journal of Youth and Adolescence*, 29(1), 15-43.
- Long, J., Liu, T. Q., Liao, Y. H., Qi, C., He, H. Y., Chen, S. B. ... Billieux, J. (2016). Prevalence and correlates of problematic smartphone use in a large random sample of Chinese undergraduates. *BMC Psychiatry*, 16(1), 1-12.
- Mai, Y., Hu, J., Yan, Z., Zhen, S., Wang, S. ve Zhang, W. (2012). Structure and function of maladaptive cognitions in pathological internet use among Chinese adolescents. *Computers in Human Behavior*, 28(6), 2376-2386.
- Markiewicz, D., Doyle, A. B. ve Brendgen, M. (2001). The quality of adolescents' friendships: Associations with mothers' interpersonal relationships, attachments to parents and friends, and prosocial behaviors. *Journal of Adolescence*, 24(4), 429-445.
- Mc Mahon, C. ve Curtin, C. (2013). The social networks of young people in Ireland with experience of long-term foster care: Some lessons for policy and practice. *Child and Family Social Work*, 18(3), 329-340.
- Messias, E., Castro, J., Saini, A., Umsan, M. ve Peebles, D. (2011). Sadness, suicide, and their association with video game and internet overuse among teens: Results from the Youth Risk Behavior Survey 2007 and 2009. *Suicide and Life-Threatening Behavior*, 41(2), 1-9.
- Minuchin, S. (1974). *Families and family therapy*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Morahan-Martin, J. ve Schumacher, P. (2000). Incidence and correlates of pathological internet use among collage students. *Computers in Human Behavior*, 16(1), 13-29.
- Noller, P. (1994). Relationships with parents in adolescence: Process and outcome. R. Montemayor, G. R. Adams ve T. P. Gullotta (Ed.), *Advances in adolescent development: An annual book series, Vol. 6. Personal relationships during adolescence* içinde (s. 37-77). Thousand Oaks, CA: Sage Publications, Inc.
- Olson, D. (2000). Circumplex model of marital and family systems. *Journal of Family Systems*, 22, 114-167.
- Öğüt, Ü. (1998). *Üst ve orta sosyo-ekonomik statülü Türkiyeli babalardan bir örnekle dâhilinde okulöncesi çağı çocukların yaş ve cinsiyeti ile annenin çalışma durumunun baba katılımına etkisi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Boğaziçi Üniversitesi, İstanbul.
- Özbay, F. (2015). *Dünden bugüne aile, kent, nüfus*. İstanbul: İletişim Yayınları.

- Pahl, R. ve Pevalin, D. J. (2005). Between family and friends: A longitudinal study of friendship choice. *British Journal of Sociology*, 56(3), 433-450.
- Paikoff, R. L. ve Brooks-Gunn, J. (1991). Do parent-child relationships change during puberty?. *Psychological Bulletin*, 110(1), 47-66.
- Park, S. K., Kim, J. Y. ve Cho, C. B. (2008). Prevalence of internet addiction and correlations with family factors among South Korean adolescents. *Adolescence*, 43(172), 895-909.
- Robin, A. L. (1979). Problem-solving communication training: A behavioral approach to the treatment of parent-adolescent conflict. *American Journal of Family Therapy*, 7(2), 69-82.
- Robin, A. L. (1981). A controlled evaluation of problem-solving communication training with parent-adolescent conflict. *Behavior Therapy*, 12(5), 593-609.
- Robin, A. L. ve Foster, S. L. (1984). Problem-solving communication training: A behavioral-family systems approach to parent-adolescent conflict. *Advances in Child Behavioral Analysis & Therap*, 3, 195-240.
- Robin, A. L. ve Foster, S. L. (1989). *Negotiating parent-adolescent conflict: A behavioral-family systems approach*. New York, NY: Guilford Press.
- Robin, A. L., Koepke, T. ve Moye, A. (1990). Multidimensional assessment of parent-adolescent relations. *Psychological Assessment*, 2(4), 451-459.
- Rodopman-Arman, A., Bereket, A. ve Ateş, E. (2011). *Kim korkar ergenlikten (gençler ve anne babalar için ergenlikle başa çıkma rehberi)*. İstanbul: Doğan Egmont Yayıncılık.
- Roehling, P. V. ve Robin, A. L. (1986). Development and validation of the family beliefs inventory: A measure of unrealistic beliefs among parents and adolescents. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 54(5), 693-697.
- Sally, L. P. M. (2006). *Prediction of internet addiction for undergraduates in Hong Kong* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Hong Kong Baptist University, Hong Kong.
- Sanders, C. E., Field, T. M., Diego, M. ve Kaplan, M. (2000). The relationship of internet use to depression and social isolation among adolescents. *Adolescence*, 35(138), 237-242.
- Savcı, M. ve Aysan, F. (2017). Technological addictions and social connectedness: Predictor effect of internet addiction, social media addiction, digital game addiction and smartphone addiction on social connectedness. *Dusunen Adam: Journal of Psychiatry & Neurological Sciences*, 30(3), 202-216.
- Shek, D. T. (2000). Parental marital quality and well-being, parent-child relational quality, and Chinese adolescent adjustment. *The American Journal of Family Therapy*, 28(2), 147-162.
- Skowron, E. A. ve Dendy, A. K. (2004). Differentiation of self and attachment in adulthood: Relational correlates of effortful control. *Contemporary Family Therapy*, 26(3), 337-357.
- Smahel, D., Brown, B. B. ve Blinka, L. (2012). Associations between online friendship and internet addiction among adolescents and emerging adults. *Developmental Psychology*, 48(2), 381-338.
- Smetana, J. G., Campione-Barr, N. ve Metzger, A. (2006). Adolescent development in interpersonal and societal contexts. *Annual Review of Psychology*, 57, 255-284.
- Stoker, A. ve Swadi, H. (1990). Perceived family relationships in drug abusing adolescents. *Drug and Alcohol Dependence*, 25(3), 293-297.
- Subrahmanyam, K. ve Greenfield, P. M. (2008). Virtual worlds in development: Implications of social networking sites. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 29(6), 417-419.
- Subrahmanyam, K. ve Smahel, D. (2011). Constructing identity online: Identity exploration and self-presentation. *Digital youth: The role of media in development* içinde (s. 59-80). New York, NY: Springer.
- Suhail, K. ve Bargees, Z. (2006). Effects of excessive internet use on undergraduate students in Pakistan. *CyberPsychology & Behavior*, 9(3), 297-307.
- Şahan, M. ve Erarslan-Çapan, B. (2017). Ergenlerin problemleri internet kullanımında kişilerarası ilişkilerle ilgili bilişsel çarpıtmaların ve sosyal kaygının rolü. *Ege Eğitim Dergisi*, 18(2), 887-913.

- Şenormancı, Ö., Saraçlı, Ö., Atasoy, N., Şenormancı, G., Koptürk, F. ve Atik, L. (2014). Relationship of internet addiction with cognitive style, personality, and depression in university students. *Comprehensive Psychiatry*, 55(6), 1385-1390.
- Şenormancı, Ö., Şenormancı, G., Güçlü, O. ve Konkan, R. (2014). Attachment and family functioning in patients with Internet addiction. *General Hospital Psychiatry*, 36(2), 203-207.
- Tanrıkulu, T. (2015). Cyberbullying and basic needs: A predictive study within the framework of choice theory. *Anthropologist*, 20(3), 573-583.
- Tao, R., Huang, X., Wang, J., Zhang, H., Zhang, Y. ve Li, M. (2010). Proposed diagnostic criteria for internet addiction. *Addiction*, 105(3), 556-564.
- Taş, İ. (2017). Ergenler için sosyal medya bağımlılığı ölçeği kısa formunun (SMBÖ-KF) geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Online Journal of Technology Addiction & Cyberbullying*, 4(1), 27-40.
- Türkiye İstatistik Kurumu. (2018). *Hanehalkı bilişim teknolojileri kullanım araştırması*. <http://www.tuik.gov.tr> adresinden erişildi.
- Valkenburg, P. M. ve Peter, J. (2007). Preadolescents' and adolescents' online communication and their closeness to friends. *Developmental Psychology*, 43(2), 267-277.
- Valkenburg, P. M., Sumter, S. R. ve Peter, J. (2011). Gender differences in online and offline self-disclosure in pre-adolescence and adolescence. *British Journal of Developmental Psychology*, 29(2), 253-269.
- Van Den Eijnden, R. J. J. M., Lemmens, J. S. ve Valkenburg, P. M. (2016). The social media disorder scale. *Computers in Human Behavior*, 61, 478-487.
- Van Manen, M. (2010). The pedagogy of momus technologies: Facebook, privacy, and online intimacy. *Qualitative Health Research*, 20(8), 1023-1032.
- Williams, S. K. ve Kelly, F. D. (2005). Relationships among involvement, attachment, and behavioral problems in adolescence: Examining father's influence. *The Journal of Early Adolescence*, 25(2), 168-196.
- Wolfradt, U. ve Doll, J. (2001). Motives of adolescents to use the internet as a function of personality traits, personal and social factors. *Journal of Educational Computing Research*, 24(1), 13-27.
- Woods, H. C. ve Scott, H. (2016). Sleepy teens: Social media use in adolescence is associated with poor sleep quality, anxiety, depression and low self-esteem. *Journal of Adolescence*, 51, 41-49.
- Yen, J. Y., Yen, C. F., Chen, C. C., Chen, S. H. ve Ko, C. H. (2007). Family factors of internet addiction and substance use experience in Taiwanese adolescents. *CyberPsychology & Behavior*, 10(3), 323-329.
- Young K. S. (2004). Internet addiction: A new clinical phenomenon and its consequences. *American Behavioral Scientist*, 48(4), 402-415.
- Zhang, C., Sun, J., Zhu, X. ve Fang, Y. (2010). Privacy and security for online social networks: Challenges and opportunities. *Network, IEEE*, 24(4), 13-18.